

ДИЗАЙН-МИСЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Яланська С. П., Твердоступ А. А.

ВСТУП

Насьогодні на ринку праці затребуваними є фахівці, які здатні креативно мислити, нестандартно підходити до розв'язання професійних завдань. Тому досить важливим є розвиток творчого потенціалу, творчості студентської молоді. Тож основні цілі та завдання статті зорієнтовані на розкриття змісту розвитку творчого потенціалу, творчості учасників освітнього процесу вищої школи, та особливостей ресурсу дизайн-мислення. Ураховуючи сучасні дослідження з різних галузей знань, визначено, що розглядаючи проблему розвитку, реалізації творчого потенціалу особистості варто зробити акценти на поняттях «дизайн-мислення», розвитку творчого потенціалу, творчої особистості.

1. Логіко-психологічний аналіз проблеми розвитку творчості особистості

Максименко С.Д. стверджує, що уже сам початок нової людини є нічим іншим, як результат творчого акту опредметнення своєї нужди двома люблячими істотами. Вже сама по собі особистість є результатом і продуктом творчості. І нужда, втілена у ній, має величезний креативний потенціал, який виявляється в унікальності, гетерогенності, самоусвідомленні, самодостатності в цілому. Автор зазначає, що дотриматися принципу креативності в аналізі особистості означає «взяти» її існування в цілому, в її унікальній спрямованій єдності, в котрій вона лише і існує. І це означає реально врахувати багатозначність, неочікуваність і непередбачуваність особистості¹.

У дослідженнях багатьох авторів дизайн-мислення являє собою генеративний підхід до розв'язання проблем. Тобто передбачає знаходження творчою особистістю «палітри» відповідей на питання, створення варіантів вирішення проблеми.

¹ Maksimenko S.D. Genesis of Personalityexistence : Monograph. Montreal: Accent Graphics Communications, 2015. 368 p.

Ряд праць, які підкреслюють ефективність психологічних засобів у роботі з розвитку творчого потенціалу особистості, надання психологічної допомоги, психодіагностики, корекційної роботи: використання арт-практик у роботі зі студентами ЗВО²; про глибинне пізнання психіки³; засоби розвитку творчої діяльності⁴; особливості психології творчості⁵.

Розглядаючи зміст дизайн-мислення та розвитку творчого потенціалу студентської молоді варто звернутися до результатів досліджень науковців.

У монографії «Психологія професійних творчих здібностей» С.К. Шандрука здійснений критичний аналіз теоретико-методологічних досліджень щодо визначення природи, сутності, генези, основних функцій, онтології, феноменології професійних творчих здібностей майбутніх практичних психологів. Основна увага – категорійному аналізу творчих здібностей особистості у філософсько-психологічному дискурсі. З позицій філософсько-психологічної теорії вчинку В.А. Роменця, циклічно-вчинкового підходу у розвитку науки з його базовими принципами, концептами і закономірностями А.В. Фурмана запропонована циклічно-вчинкова технологія розвитку професійних творчих здібностей студентів психологічного профілю⁶. За Моляко В.О., головним у творчості є, перш за все, оригінальність, новизна в діяльності, відмінність від створеного раніше, вже відомого. Важливою рисою творчої особистості є високий рівень знань, умінь аналізувати явища, порівнювати їх. Недостатньо самого лише сприйняття, яким би тривалим воно не було, як і самого бажання нового, оригінального, якщо немає відповідного підґрунтя, загальної і професійної

² Atamanchuk N. M., Yalanska S. P. Use of art practices in working with higher education students. New impetus for the advancement of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries: research matters: Collective monograph. Vol. 1. Riga, Latvia: «Baltija Publishing». P.34-50. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-032-2-3>

³ Yacenko T. (2017) The phenomenon of «implicit order» of in- depth cognition of the psyche. *Технології розвитку інтелекту*. Т. 2, № 5 (16). 2017. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/tri__2_5_8.

⁴ Біла І. М. Аналогія як засіб розвитку творчої діяльності. Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ., Т. IV, р. 3. 2002.

⁵ Туриніна О.Л. Психологія творчості: навч. посіб. / Міжрегіональна академія управління персоналом. К. : МАУП, 2007. 160 с.

⁶ Шандрук, С. К. Психологія професійних творчих здібностей: монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 358 с.

підготовки, а також великої наполегливості в роботі. Автор визначає п'ять стратегій творчої діяльності: стратегія аналогізації; стратегія комбінування; стратегія реконструювання; універсальна стратегія; стратегія спонтанних дій⁷. У монографії «Генетико-креативний підхід: діяльнісне опосередкування особистісного розвитку» розкрито основні принципи генетико-креативного підходу до розвитку творчості особистості⁸. У навчальному посібнику «Психологія творчості» розкрито можливості розвитку креативності, творчого потенціалу в умовах вищої школи⁹.

2. Результати емпіричного дослідження

Статтю підготовлено на основі теоретичних (теоретичного аналізу, синтезу, узагальнення літературних джерел), та емпіричних (опитування учасників освітнього процесу) методів дослідження.

На основі теоретико-психологічного аналізу літературних джерел вітчизняних та зарубіжних науковців дійшли висновку про необхідність з'ясування бачення студентською молоддю проблеми розвитку творчого потенціалу студентської молоді. Респондентами нашого дослідження виступили студенти 1-2 курсів спеціальностей «Психологія», «Нафтогазова інженерія та технології», «Дошкільна освіта» Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», а також студенти ПДАУ, ПНПУ імені Короленка, ПУЕТ (загальна кількість: 50 осіб.).

За результатами проведеної методики «Діагностика творчого потенціалу та креативності» Є. І. Рогова, отримали такі дані:

⁷ Моляко В. О. Психологічна проблема творчого потенціалу // Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості та обдарованості: Збірник наукових праць / За ред. В.О. Моляко. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. Т. 12. Вип. 2. С. 6–12.

⁸ Максименко С.Д., Яланська С. П. Генетико-креативний підхід: діяльнісне опосередкування особистісного розвитку : монографія. К.: Видавництво «Людмила». 2021. 513 с.

⁹ Яланська С.П. Психологія творчості: навч. посіб. 2-ге вид. випр., допов. Полтава, ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2018. 180 с.

Чи вважаєте ви, що навколишній світ можна покращити?

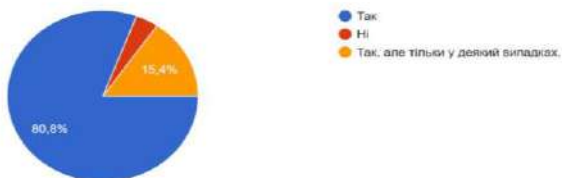

Рис. 1. Результати методики щодо питання «Чи вважаєте, що навколишній світ можна покращити?»

Чи думаете ви, що самі зможете брати участь у значних змінах навколишнього світу?

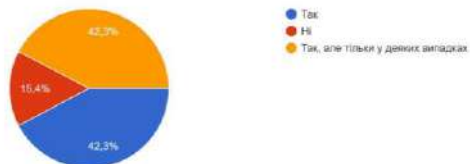

Рис. 2. Результати дослідження щодо питання «Чи думаете ви, що самі зможете брати участь у значних змінах навколишнього світу?»

Чи вважаєте ви, що деякі з ваших ідей принесуть значний прогрес у тій сфері діяльності, яку ви оберете?

Рис. 3. Результати дослідження щодо питання «Чи вважаєте ви, що деякі з ваших ідей принесуть значний прогрес у тій сфері діяльності, яку ви оберете?»

Чи вважаєте ви, що в майбутньому будете грати настільки важливу роль, що зможете у навколишньому світі щось принципово змінити?

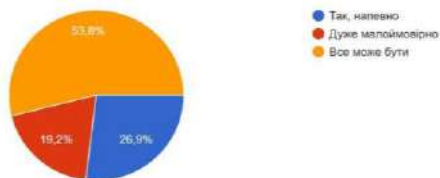

Рис. 4. Результати дослідження щодо питання: «Чи вважаєте ви, що в майбутньому будете грати настільки важливу роль, що зможете у навколишньому світі щось принципово змінити?»

Коли ви вирішуйте щось зробити, чи впевнені в тому, що справа вийде?

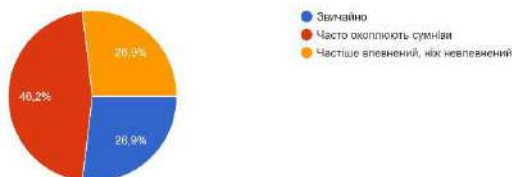

Рис. 5. Результати дослідження щодо питання: «Коли ви вирішуйте щось зробити, чи впевнені в тому, що справа вийде?»

Чи виникає у вас бажання зайнятися справою, у якій ви на даний момент некомпетентні і абсолютно її не знаєте?

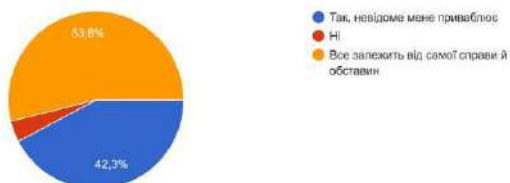

Рис. 6. Результати методики щодо питання «Чи виникає у вас бажання зайнятися справою, у якій ви на даний момент некомпетентні і абсолютно її не знаєте?»

Якщо ви займаєтеся незнайомою справою, чи буде у вас бажання домогтися досконалості?

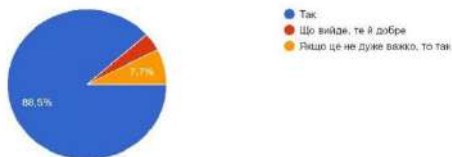

Рис. 7. Результати методики щодо питання «Якщо ви займаєтеся незнайомою справою, чи буде у вас бажання домогтися досконалості?»

Якщо справа, яку ви не знаєте, вам подобається, чи хочете ви дізнатись про неї усе?

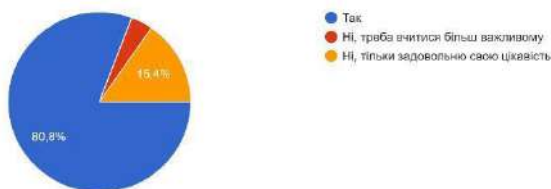

Рис. 8. Результати методики щодо питання «Якщо справа, яку ви не знаєте, вам подобається, чи хочете ви дізнатись про неї усе?»

Коли ви зазнаєте невдачі, то:

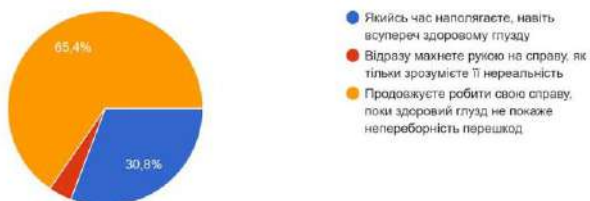
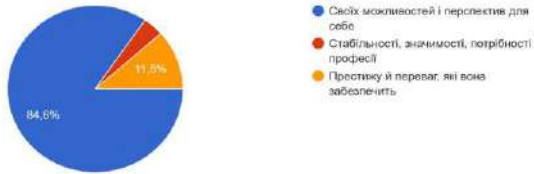

Рис. 9. Результати методики щодо питання «Коли ви зазнаєте невдачі, то:»

Професію потрібно обирати, виходячи з:

**Рис. 10 Результати методики щодо питання
«Професію потрібно обирати, виходячи з:...»**

На основі результатів теоретичного аналізу та дослідження дійшли висновку, що актуальною є розробка творчих завдань для студентської молоді, побудованих на засадах дизайн-мислення – не пошуку варіантів вирішення, а створення цих варіантів.

Пропонуємо комплекс віршованих вправ, що орієнтовані на розвиток творчого потенціалу молоді (автор Твердоступ А.А.):

Слово – велика зброя,

Ти нею оволодій!

І що б не стало з тобою,

Дай волю слову і дії!

Вправа на розвиток творчості:

«Створи свою хмаринку»

Чистий лист паперу у руках я маю,

Відпускаю думку, хай собі гуляє.

Словечко за словом,

Під місячним сяйвом,

Так легко й казково рядочки складаєм.

І ніби хмаринки з-під рук випливають,

Бо ми у серденьку вірші тримаєм.

І за спиною з'являються крила

Щоб ці слова у вирій злетіли

І кожен рядочок до когось торкнеться

І віршик у серці твоїм відізветься.

Вам лиш потрібно у себе пірнути,

Очі заплющити, щоб силу відчути,

Ось перша думка просить вийти,

Виборює право на аркуші жити.

Збудуйте будиночок із рядків,

І дайте хмаринкам летіти з-під слів.

Набір рим для створення віршів:

Відчуття, майбуття, життя, почуття, буття....

Я – відчуваю, знаю, листаю, читаю, співаю, літаю, злітаю, страждаю, звикаю, відсуваю, закриваю, відкриваю, тікаю, вважаю, сприймаю...

Я – мрію, радію, зумію, дію, розумію...

Я – боюся, сміюся, злюсь, не здаюся, борюся, дивлюся...

Я – зможу, прошу, тревожить, приношу, хороше, може...

Добро, зло, щиро, мінливо, красиво...

Мов, немов, агов, любов, знов, умов, розмов, змов...

Все, несе, це, серце, лице, лише...

Наприклад:

Я листаю співаючи книгу,

Книгу своїх почуттів,

Звикаю до нових історій,

На сторінках відчуттів.

Емоції – ніби розв'язка,

Заплутаних цих сторінок,

Але не знайду зав'язку,

Серед тисяч думок,

Які мене поглинають,

І мені сна не дають,

На сторінках цих історій

Емоції думкам програють...

Читаючи цей маленький вірш, можна зрозуміти, що автор переживає внутрішній конфлікт між почуттями і думками, який заважає знайти правильне рішення у певній, важливій для автора, життєвій ситуації. Із заключного рядка нам стає відомо, що думки, мислення, і можливо, попередній досвід не дають можливості покладатися на почуття, і перемагають над внутрішнім станом, але від цього, цей стан може погіршитися і виникатимуть постійні сумніви щодо цього рішення. Задля вирішення даного питання потрібно прислухатися до себе і власних, ширих бажань.

Вправа «Продовж вірш»

Поглянь навкруги, скільки тут кольорів

Продовж ти рядки цих маленьких віршів.

Сьогодні дивлюся у небо,

І думаю, що мені(треба)

Чи може води краплину,

Чи щастя, хоча б(хвилину)

Чи може я хочу збагнути,

Що саме для мене(важливо)
Зазирнути до себе в душу,
Чи потішити тіло?
Кожен день просинайся,
І собі(посміхайся)
Кожен день незабутній,
Створюй краще(майбутнє)
Віра у свої сили,
Зробить тебе(щасливим)
Тож руки не опускай,
А тільки вперед, давай!

Вправа «Хто я? Хто є моїм оточенням?»

Кожен повинен коротко розказати про себе та своє найближче оточення за допомогою білого вірша (вірш без рими), або просто вірша, висловити все, що перше спаде на думку.

Наприклад:

Я солодка і терпка водночас,
не всім личить екзотичний смак,
М'які риси, дивні гучні очі,
Погляд вогняний легенький птах...
Навколо мене мої близькі і друзі,
Вони моя підримка і любов.
Даруючи усмішки і турботу,
Гріють моє серце знов і знов.

У вирі життєвих переплетень, зумовлених повномасштабним вторгненням Російської Федерації в нашу рідну Україну, сповнених жалем, тугою, і значними втратами наших захисників, я розумію, що життя занадто коротке, щоб витратити його на образи, ненависть, спустошення, все ж таки потрібно знаходити у собі сили і вірити, і надіятись, і попри все, любити.

У серці люта зимонька, не осінь
Хоча минули літо і весна,
Зима засіла глибоко, назовсім...
І сонця в ній давно уже нема.
Біль став панацеєю, звичайно
Всередині всі квіти давно в'ялі..
В очах пропав той блиск, і лиш мовчання..
І сльози річкою на внутрішнім каялі..
І ніби тиша навкруги, і не вирус
Але у голові сліди гармат
І тільки посмішки дітей, вони чарують..

Заповнюючи простір страшних втрат..
І голоси дзвінки, вже давно стихли
Лиш іноді почувеш гучний крик
Але то ти кричиш, у своїй тиші
Навколо звук вже дуже давно зник.
Лиш гучний плач у відголосі неба
Воно постійно плаче восени,
Але на цей раз, є така потреба
На жаль, і небо через біль бринить.
Здавалося б, все таке ж блакитне,
Глибоке, синє, ніби тиха благодать..
Але очами українців, небо скритне
І зорі не тим полум'ям горять.
І лиш надія, у дитячій серці
Яскравим сяйвом обіймає всіх
Вони тримають те, що не вмирає
І бережуть дзвінкий яскравий сміх.
Вірш «Чому так важко нам буває жити?»
(П. М. Пескун, 2015)

Невже над нами хтось повісив меч?
Здається, щоб ми не робили,
Все одно голова із плеч...
Такі думки у людства будуть довго,
Аж до тих пір, поки настане час
І люди зрозуміють, що всі біди
Від ЗАЗДРОЦІВ, а, отже, через нас!...
А заздрощі бувають зовсім різні –
Безвинні, стимулюючі в житті,
Й такі, що все руйнують, можуть вбити,
Бо заздрісник це ставить на меті.
Для всіх нас є така порада –
Не думайте погано про людей.
Не заздріть, не робіть життя нестерпним,
І ТОЛІРАНТНО ставтесь до чужих ідей!

Отже, написання віршів, або ж аналіз вже створених кимось творів, дозволяє краще пізнати себе, свої почуття, емоції, сприйняття дійсності та усунути конфлікти у власному житті. Створення творчих продуктів, зокрема, літературних творів сприяє розвитку творчості особистості, забезпеченню її внутрішньої гармонії. Переносити почуття та емоції на папір, перетворювати їх у складені тексти, утримуючи власну внутрішню силу, а також вселяти її в інших.

Допомагати словами і лікувати ними. Література – це зброя, яку не здолати, а вміння оволодіти нею – скарб.

У Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» на кафедрі психології та педагогіки функціонує психологічна студія «Шлях до успіху». Під час відкритих засідань якої є можливість реалізації авторського комплексу вправ зі студентами різних спеціальностей. Віршовані вправи рекомендовано використовувати у закладах середньої, вищої освіти, психологами та педагогами.

ВИСНОВКИ

На основі теоретичного аналізу, власного досвіду та опитування учасників освітнього процесу 1-2 курсів спеціальностей «Психологія», «Нафтогазова інженерія та технології», «Дошкільна освіта» Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», ПДАУ, ПНПУ імені Короленка, ПУЕТ дійшли висновків, що використання творчих віршованих вправ, на засадах дизайн-мислення, є доцільним для розвитку творчого потенціалу сучасної молоді.

Результати нашого дослідження мають загальнонаукове та практичне значення, оскільки розраховані на використання науковцями, практиками з психодіагностичною, корекційно-розвивальною метою, сприяння оптимізації психічних станів молоді. Отримані результати дослідження є науковим внеском для розкриття психологічного ресурсу використання творчих вправ.

Перспективами досліджень є розробка комплексу віршованих творчих вправ для різних вікових груп.

АНОТАЦІЯ

Розвиток творчого потенціалу особистості є необхідною умовою досягнення успіху на шляху розбудови незалежної України, інтеграції її в Європейський простір. Великого значення набуває психолого-педагогічне розв'язання проблеми розвитку творчості підростаючого покоління, дослідження основ ефективної державної системи підтримки креативної молоді. *Мета:* на основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури та емпіричного дослідження розкрити особливості розвитку творчого потенціалу студентської молоді на засадах дизайн-мислення. *Завдання дослідження:* здійснити аналіз теоретичних джерел щодо розвитку творчого потенціалу студентської молоді; проаналізувати психологічний зміст основних понять: творчість, творчий потенціал,

дизайн мислення; здійснити емпіричне дослідження; представити комплекс віршованих вправ з розвитку творчого потенціалу особистості; розробити рекомендації щодо розвитку творчого потенціалу студентської молоді з урахуванням ресурсів дизайн-мислення. *Методи дослідження:* для розв'язання поставлених завдань використовувалися методи: теоретичні (теоретичний аналіз, узагальнення); емпіричні методи (анкетування, тестування).

Результати: на основі теоретичного аналізу, власного досвіду та опитування учасників освітнього процесу 1-2 курсів спеціальностей «Психологія», «Нафтогазова інженерія та технології», «Дошкільна освіта» Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», ПДАУ, ПНПУ імені Короленка, ПУЕТ дійшли висновків, що використання творчих віршованих вправ, на засадах дизайн-мислення, є доцільним для розвитку творчого потенціалу сучасної молоді. Написання віршів, або ж аналіз вже створених кимось творів, дозволяє краще пізнати себе, свої почуття, емоції, сприйняття дійсності та усунути конфлікти у власному житті. Створення творчих продуктів, зокрема, літературних творів сприяє розвитку творчості особистості, забезпеченню її внутрішньої гармонії. У Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» на кафедрі психології та педагогіки функціонує психологічна студія «Шлях до успіху». Під час відкритих засідань якої є можливість реалізації авторського комплексу вправ зі студентами різних спеціальностей. Віршовані вправи рекомендовано використовувати у закладах середньої, вищої освіти, психологами та педагогами.

Література

1. Maksimenko S.D. Genesis of Personalityexistence : Monograph. Montreal: Accent Graphics Communications, 2015. 368 p.
2. Atamanchuk N. M., Yalanska S. P. Use of art practices in working with higher education students. New impetus for the advancement of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries: research matters: Collective monograph. Vol. 1. Riga, Latvia: «Baltija Publishing». 2021. P. 34-50. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-032-2-3>
3. Yatsenko T. S. The phenomenon of "implicit order" of in-depth cognition of the psyche / T. S. Yatsenko. // Технології розвитку інтелекту. 2017. Т. 2 Вип. 5. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tri_2017_2_5_8

4. Біла І. М. Аналогія як засіб розвитку творчої діяльності. Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ., Т. IV, р. 3. 2002.
5. Туриніна О.Л. Психологія творчості: навч. посіб. / Міжрегіональна академія управління персоналом. К. : МАУП, 2007. 160 с.
6. Шандрук, С. К. Психологія професійних творчих здібностей: монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 358 с.
7. Моляко В. О. Психологічна проблема творчого потенціалу // Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості та обдарованості: Збірник наукових праць / За ред. В.О. Моляко. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. Т. 12. Вип. 2. С. 6–12.
8. Максименко С.Д., Яланська С. П. Генетико-креативний підхід: діяльнісне опосередкування особистісного розвитку : монографія. К.: Видавництво «Людмила». 2021. 513 с.
9. Яланська С.П. Психологія творчості: навч. посіб. 2-ге вид. випр., допов. Полтава, ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2018. 180 с.

Information about the authors:

Yalanska Svitlana Pavlivna,

Doctor of Psychological Sciences, Professor,
Head of the Department of Psychology and Pedagogy
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»
24, May Day Avenue, Poltava, 36011, Ukraine

Tverdostup Anastasia Anatoliivna,

Student of Specialty 053 Psychology
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»
24, May Day Avenue, Poltava, 36011, Ukraine